

คำนิยามโดย
ศ.เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี
และ
ผศ.นพ.เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ

พุทธนวัตถิ

(Buddhist New Normal)

ระหว่างและหลังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
(โควิด-19)

ผู้แต่ง
รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พุทธรวีถี (Buddhist New Normal): ระหว่างและหลังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

ผู้แต่ง : รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์

ที่ปรึกษา

พระราชเวที (สุรพล ชิตญาโณ)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

พระสุธีรัตนบัณฑิต รศ.ดร. (สุกิตต์ย์ อากาภิส)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
และเจ้าอาวาสวัดสุทธิวาราม

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล

อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน

นางสาวยอดขวัญ รุณกนกนาถ

นักบริหารแผนงานชำนาญการพิเศษ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

นายภูเบศ วนิชชานนท์

ผู้ช่วยผู้จัดการโครงการเสริมสร้างสุขภาพะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล
(อ.ป.ต.) ในสังคมไทย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ISBN: 978-616-300-652-3

ปีที่พิมพ์: มิถุนายน 2563

จำนวนที่พิมพ์: พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 500 เล่ม

ศิลปินกรรม: พีริช อาซามาส

จัดพิมพ์โดย

โครงการเสริมสร้างสุขภาพะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)

ในสังคมไทย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

และ สำนักงานสนับสนุนสุขภาพะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

🌐 www.buddhistfordev.com 📱 [@buddhistfordev](https://www.facebook.com/buddhistfordev)

พิมพ์ที่

นิตีธรรมการพิมพ์

76/251-3 หมู่ที่ 15 ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

โทรศัพท์: 02 403 4567, 02 449 2525 E-mail: niti2512@hotmail.com

— คำนิยม —

“พุทธนวิถี” หรือ **Buddhist New Normal** ออกมาได้รวดเร็ว สมกับที่ผู้เขียนเคยเป็นพระมาก่อนจะเป็น ดร.ทางสังคมวิทยา และยังดำรงตำแหน่งคณบดีของคณะสังคมศาสตร์ มศว มา 8 ปี แล้วในขณะนี้

ประเทศไทยมีวัดประมาณ 30,000 วัด พระสงฆ์ประมาณ 250,000 รูป สามเณร 100,000 รูป และประชาชนที่เข้ามาในพื้นที่ของวัดทั่วประเทศปีละหลายล้านคน วัดจึงเป็น “เนื้อนาบุญ” ขนาดใหญ่ของประเทศ “บุญญ์กเขตตั้ง โลกัสสาติ” จะต้องเป็นเขตปลอดปายะและปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง รวมทั้งเป็นเขตปลอดโควิด-19

“พุทธทรวาทิต” โดย รศ.ดร.ชลวาทิต เจียรจติตต์ เป็น คำแนะนำที่ค่อนข้างละเอียดว่า ทำอย่างไร วัด พระ และสาธุชน ที่เข้ามาอาณาทริเวณวัด ในยุคโควิดจะปลอดภัยจากโรคนี้ คล้ายๆ จะเป็น “อโรคยาสูตร” แต่เป็นปริตรแบบใหม่ที่บอก เทคโนโลยีในการป้องกันไว้ด้วย อาจเรียกว่าเป็น “อโควิดปริตร” คือ ปริตรที่นำมาซึ่งการปราศจากโควิด หรืออโควิด ก็ได้

อะไรที่เป็นเหตุเป็นผลหรือเป็นปัญญาที่ทำให้ชีวิตเป็น ปรกติสุข เป็นแนวทางทางพุทธหรือพุทธทรวาทิต การปฏิบัติตาม แนวทางที่แนะนำไว้ในพุทธทรวาทิต นอกจากป้องกันโควิดแล้ว ยังป้องกันโรคติดต่ออื่นๆ อีกด้วย ฉะนั้น แม้ในที่สุดโควิดจะ ระงับดับสูญไปแล้ว พุทธทรวาทิตก็ควรดำเนินต่อไปให้สมกับ คำว่าวาทิตใหม่

โควิด-19 ที่ล้นสะเทือนโลกทั้งใบ คือธรรมชาติที่มา เตือนมนุษย์ว่าวิถีชีวิตที่ผิดไปจากหลักธรรมตามธรรมชาติด่อม วิกฤต และเมื่อวิกฤตโควิดก็มา โลกหลังโควิดต้องไม่เหมือนเดิม ต้องเรียนรู้ความจริงตามธรรมชาติ และทำตัวให้เข้ากับกฎของ ธรรมชาติ พุทธศาสนานั้นต้องอยู่บนหลักธรรมที่เป็นกลาง (มัชฌิมนธรรม) ตามธรรมชาติ ควรที่สาธุชนจะศึกษาให้เข้าใจ หลักธรรมตามธรรมชาติ เพื่อนำไปสู่สังคมหลังโควิด อันเป็น สังคมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ทั้งระหว่างคนกับคน และ ระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม

ศ.เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี

— คำนิยม —

เมื่อได้รับแจ้งจากท่านอาจารย์ชลวิทย์ว่า อยากให้ผมเขียนคำนิยมต่อหนังสือของท่าน เรื่อง “พุทธทววิถี” หรือ “Buddhist New Normal” ก็รู้สึกดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะรู้จักท่านอาจารย์มานานว่า ท่านเป็นคนดีอย่างจริงแท้และเป็นคนเก่งที่มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา จึงได้เห็นงานหนังสือวิชาการนี้เป็นหลักฐานสนับสนุนความเห็นของผมอีกชิ้นหนึ่ง

หนังสือเล่มนี้ผมคิดว่ามีประโยชน์อย่างมาก เพราะมีความพอเหมาะพอดีความลงตัวของวิทย์และศิลป์ ของวิทยาศาสตร์การแพทย์และสังคมศาสตร์ของเรื่องโรคระบาดที่เกิดจากไวรัสสายพันธุ์ใหม่และการปรับตัวของวิถีชีวิตมนุษย์

เรา อาจารย์ชลวิทย์เป็นหนึ่งในบุคคลจำนวนไม่มากนัก ที่ถือ
ได้ว่ามีความเหมาะสมในการเขียนบทความทางวิชาการขึ้นนี้
เนื่องจากท่านเป็นผู้ลึกซึ้งมากในเรื่องพุทธศาสนา ลุ่มลึกใน
เรื่องการใช้ชีวิตในมิติของสังคมศาสตร์และขยับหมั่นเพียรใน
การติดตามความรู้ทางวิทยาศาสตร์ของโรคโควิด-19 และเมื่อ
ได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วก็ยิ่งทำให้ผมมั่นใจยิ่งขึ้น ว่าหนังสือนี้
จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อสาธารณะ ต่อการปรับตัวให้เข้ากับ
โรคโควิด-19 ในเรื่องวิถีชีวิตแบบปกติใหม่ (New Normal)

ขอให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้โปรดนำความรู้ความเข้าใจ
ที่ได้จากหนังสือเล่มนี้ไปประยุกต์ใช้กับตนเอง ครอบครัว และ
สังคม เพื่อให้ประเทศไทยเราผ่านพ้นวิกฤตการณ์ครั้งใหญ่นี้ไป
ได้อย่างดี และเจริญก้าวหน้าต่อไป

ผศ.นพ.เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ

— คำนำ —

การถอดบทเรียนเรื่อง พุทธนวัตวิถี (Buddhist New Normal): ระหว่างและหลังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) เป็นการวิเคราะห์ห้วงค์ความรู้ที่เกิดจากการรวบรวม และศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปรัชญาและหลักพุทธธรรมที่สามารถส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับความปกติใหม่ที่ผู้คนในสังคมต้องเผชิญต่อจากนี้ การที่สังคมไทยอยู่ในช่วงเวลาที่จำเป็นต้องอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรม เพื่อที่จะสามารถจัดสรรแนวทางการเปลี่ยนผ่าน และเรียนรู้เกี่ยวกับความปกติใหม่ให้ครอบคลุมกับทุกภาคส่วนในสังคมให้มากที่สุด องค์กรทางพระพุทธศาสนาจึงสามารถมีบทบาท

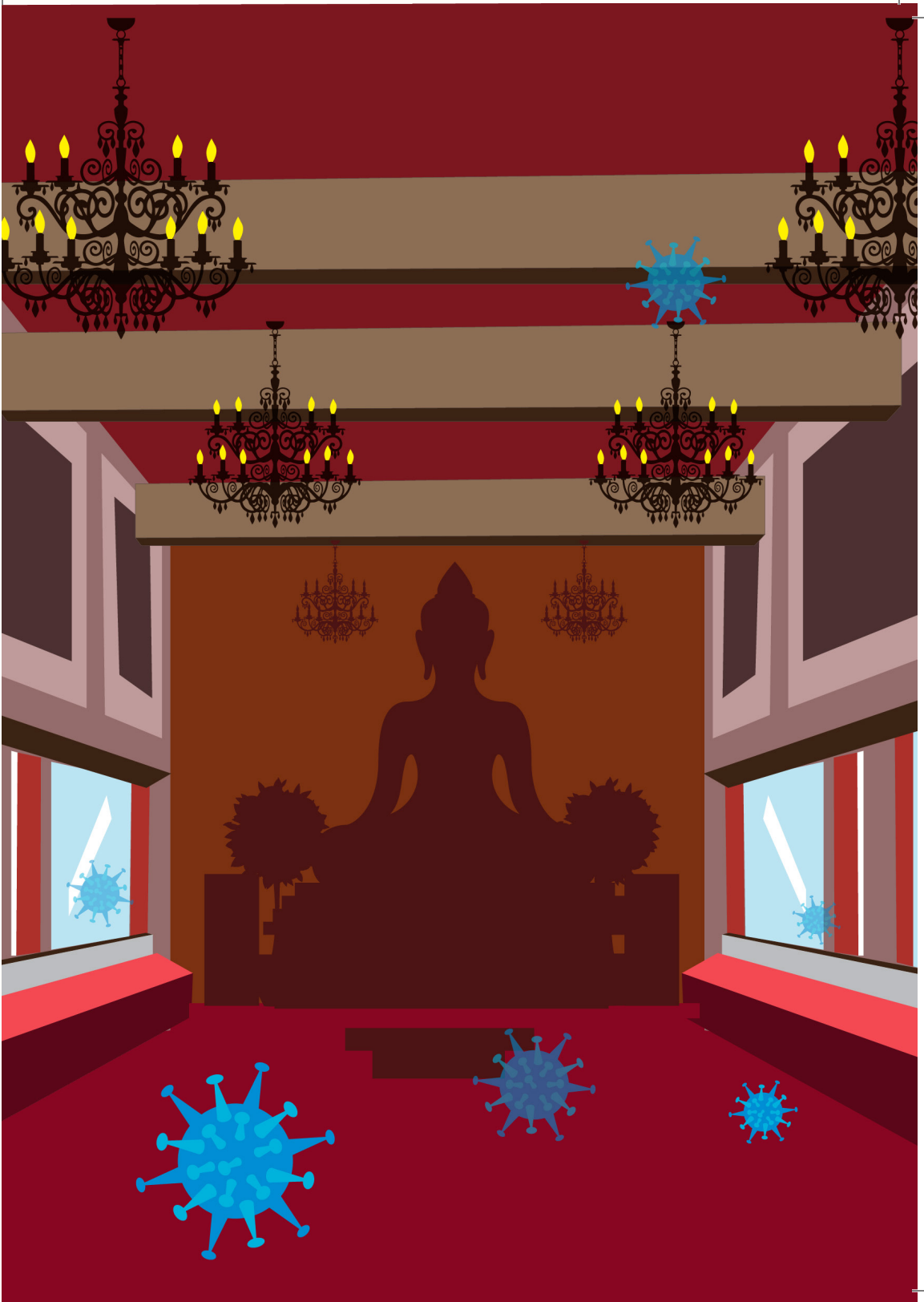
ได้หลายมิติ เช่น การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับความ
ปกติใหม่ การพัฒนากิจกรรมสาธารณสุขเชิงรุกหรือวิถีพุทธ และ
การพัฒนาพื้นที่สัปปายะรองรับการเปลี่ยนแปลงแผนพฤติกรรม
ของคนในสังคม เป็นต้น หนังสือเล่มนี้เปรียบเสมือนการบันทึก
องค์ความรู้เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา
2019 และการเตรียมเพื่อรับมือความปกติใหม่ที่องค์การทาง
พระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ในสังคมไทยจะต้องเผชิญต่อไป

ในนามของผู้แต่งหนังสือ ขอขอบคุณการสนับสนุนจาก
โครงการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชน
ประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในสังคมไทย ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันวิจัย
พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ
สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ ตลอดจนขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่ได้ให้ความเห็นต่อการปรับปรุงเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อการ
จัดพิมพ์ครั้งนี้

รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
พฤษภาคม 2563

สารบัญ

บทที่ 1 สถานการณ์และแนวทางการเฝ้าระวังโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)	12
1.1 ทำความรู้จักโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	14
1.2 ความเสี่ยงและสัญญาณของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	15
1.3 แนวทางการเฝ้าระวังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	17
บทที่ 2 พุทธนวัตถิกับสถานการณ์ระหว่างและหลังโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)	18
2.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธนวัตถิ (Buddhist New Normal)	20
2.2 ความเป็นปกติใหม่กับการเข้าวัดหลังสถานการณ์โรคติดเชื้อ โควิด-19 เป็นอย่างไร ?	30
2.3 ระบบการคัดกรองเบื้องต้นของวัด	39
2.4 แนวทางและรายการตรวจสอบในสถานการณ์ระหว่างและ หลังโรคโควิด-19	45
บทที่ 3 สุขภาวะวิถีพุทธ: การพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ ในยุคความปกติใหม่	52
3.1 บทบาทของวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สุขภาวะวิถีพุทธ	54
3.2 บทสรุป: การขับเคลื่อนพุทธศาสนาเพื่อสังคมในระยะต่อไป	64
ภาคผนวก สื่อบริการความรู้ถอดบทเรียนพุทธนวัตถิ โครงการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบล (อ.ป.ต) ในสังคมไทย	76
เกี่ยวกับผู้เขียน	80

บทที่ 1

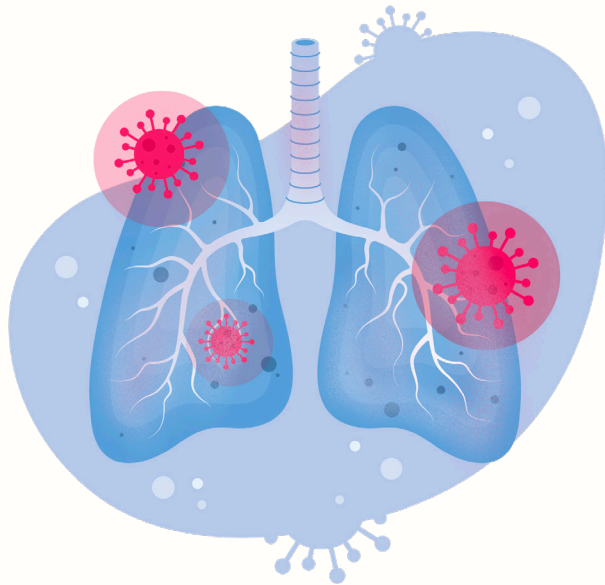

สถานการณ์และแนวทางการเฝ้าระวัง
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
(โควิด-19)

1.1 ทำความรู้จัก โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อไวรัส ที่สร้างความเสียหายแก่ระบบทางเดินหายใจ ผู้ที่ได้รับเชื้อในระยะแรกอาจไม่มีอาการหรือมีอาการรุนแรงแตกต่างกันไป ส่วนใหญ่แล้วอาการที่มีความรุนแรงจะนำไปสู่โรคปอดอักเสบ และหากไม่ได้รับการรักษาอย่างทันท่วงทีอาจถึงขั้นเสียชีวิตได้

1.2 ความเสี่ยงและสัญญาณ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

สำหรับอาการเบื้องต้นของผู้อาจเป็นโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) คือการมีไข้ ไอ หายใจเหนื่อยหอบ สำหรับผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรง อาจมีอาการปอดอักเสบและหายใจลำบากเฉียบพลัน ทั้งนี้อาการเริ่มต้นอาจมีอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่หรือไข้หวัดธรรมดา ทั้งนี้ผู้ที่เป็น กลุ่มเสี่ยง ควรเฝ้าระวังตามแนวทางปฏิบัติด้านสาธารณสุขที่ภาครัฐได้ประกาศไว้

กลุ่มที่ 1

- กลุ่มเสี่ยงโดยตรงที่อาจสัมผัสกับเชื้อ (ผู้ที่เดินทางกลับจากต่างประเทศ โดยเฉพาะที่เป็นประเทศกลุ่มเสี่ยงตามประกาศของภาครัฐ)
- กลุ่มผู้ที่สัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วยโรคโควิด-19

*ในเบื้องต้นกลุ่มเสี่ยงโดยตรงที่อาจสัมผัสกับเชื้อต้องแยกตัวเพื่อสังเกตอาการ ณ ที่พัก 14 วัน ทั้งนี้หากมีอาการรุนแรงต้องแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการตามประกาศของภาครัฐต่อไป

กลุ่มที่ 2

- กลุ่มเสี่ยงที่ต้องระวังหากติดเชื้ออาจมีอาการรุนแรง
  - ผู้สูงอายุ 70 ปีขึ้นไป
  - กลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ เป็นต้น
  - เด็กเล็กอายุต่ำกว่า 5 ปี

1.3 แนวทางการเฝ้าระวัง โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) สามารถติดต่อได้โดยตรงจากการสัมผัสกับละอองของสารคัดหลั่ง ซึ่งผ่านมาจากระบบทางเดินหายใจ และน้ำลายของผู้ติดเชื้อ ดังนั้นเพื่อลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโควิด-19 จึงต้องระวังไม่ให้สัมผัสกับสารคัดหลั่งดังกล่าว เช่น การไอ การจาม น้ำมูก และน้ำลาย เป็นต้น นอกจากนี้การแพร่เชื้ออาจเกิดขึ้นจากการสัมผัสพื้นผิวที่มีเชื้อไวรัสโควิด-19 ติดอยู่ เนื่องจากเชื้อไวรัสดังกล่าวสามารถมีชีวิตอยู่บนพื้นผิวต่าง ๆ ได้หลายชั่วโมง ดังนั้น จึงควรป้องกันไม่ให้เกิดการสัมผัสเพื่อรับเชื้อจาก 3 ช่องทางหลัก ดังต่อไปนี้

จามูก

ตา

ปาก

บทที่ 2

พจนานวณวิถีกับสถานการณ์ระหว่างและหลัง
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
(โควิด-19)

2.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธนววิถี (Buddhist New Normal)

พุทธนววิถี หมายถึงการประยุกต์หลักพุทธธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการปรับพฤติกรรมสู่ความปกติใหม่ รวมทั้งการปรับรูปแบบกิจกรรมขององค์กรทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับหลักความปกติใหม่ของสังคม ดังนั้นการเข้าใจความเปลี่ยนแปลงและรู้จักที่จะปรับรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ การรู้เท่าทันสถานการณ์แห่งความทุกข์ ตลอดจนหากสามารถช่วยเหลือหรือแบ่งปันทรัพยากรต่อผู้คนในสังคมเดียวกันได้ ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงหลักมนุษยธรรมและความเสียสละเท่าที่เหมาะสมกับความสามารถ ทั้งนี้พุทธศาสนามีแก่นความรู้ที่พยายามสอนให้ผู้คนเข้าใจเหตุแห่งทุกข์และหาทางออกอย่างมีสติ การเผชิญกับวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ถือเป็นช่วงเวลา

ยากลำบากที่สังคมไทยไม่เคยประสบมาก่อน การเรียนรู้ที่จะหาทางแก้ไขปัญหาจึงมิได้หลายรูปแบบตามเหตุและปัจจัยของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามองค์การทางพระพุทธศาสนาในฐานะสถาบันที่มีส่วนต่อการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับคนในสังคมได้ทำหน้าที่ที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการกล่าวคือ ประการที่หนึ่ง การปฏิบัติภารกิจธรรมเชิงสงเคราะห์และบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ตามกำลังความสามารถเพื่อดูแลผู้คนในสังคม ประการที่สอง การส่งเสริมการประยุกต์หลักพุทธธรรมให้สามารถสร้างสติและค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรอบคอบ

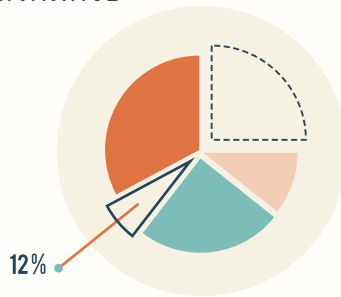
ดังนั้นกระบวนการคิดแนวพุทธนวัตถิจึงได้เสนอมุมมองที่สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมปัจจุบันได้ดังต่อไปนี้

(1) มิติต่างจิตวิญญาน

กล่าวคือองค์การทางพระพุทธศาสนาสามารถขับเคลื่อนการเรียนรู้ที่สำคัญได้ 2 รูปแบบ กล่าวคือ การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ คือการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือ พัฒนาเครือข่ายการดูแลบรรเทาทุกข์เร่งด่วน

ให้กับผู้คนในสังคม โดยไม่แบ่งแยกศาสนาและวัฒนธรรม หากพิจารณาจากบทบาทขององค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคม จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมให้เกิดการประยุกต์หลักพุทธธรรม เพื่ออธิบายให้ผู้คนในสังคมเกิดความตระหนักรู้จากภายใน ถึงหลักสติ กระบวนการจัดการความทุกข์จากภายใน รวมถึง การเสียสละหรือการแบ่งปันให้กับผู้อื่นโดยไม่แบ่งแยกศาสนา และวัฒนธรรม ถือเป็นเป้าหมายสำคัญที่องค์กรทางพระพุทธศาสนา ควรมุ่งเน้นดำเนินการควบคู่ไปกับการดำเนินกิจกรรมพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมด้วย

(2) มิติทางเศรษฐกิจ

กล่าวคือการเข้าสู่ความปกติใหม่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การทำงานตลอดจนผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคที่อาจติดอยู่กับเทคโนโลยีมากขึ้น การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจจึงควรยึดถือหลักสติและการประมาณตน ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจกระทบต่อวิถีชีวิตในระยะยาว ดังนั้นหลักพระพุทธศาสนาที่

เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือการเดินทางสายกลาง กล่าวคือ การเลือกที่จะยึดมั่นอยู่บนความสมเหตุสมผล ไม่บริโภค หรือจับจ่ายใช้สอยอย่างเกินกำลัง ขณะเดียวกันก็ไม่ตระหนี่จนเบียดเบียนสุขภาพและทรัพย์สินผู้อื่น ถือเป็นแนวทางที่สามารถปรับมาเป็นพฤติกรรมในช่วงเวลาที่กำลังเข้าสู่ความปกติใหม่ของสังคมได้ เมื่อพิจารณาจากหลักการข้างต้น จะเห็นได้ว่าองค์พระพุทธรศาสนาจะมีบทบาทอย่างมากในการสร้างการเรียนรู้ที่จะให้คนในสังคมอยู่กับความจริง หรือเข้าใจธรรมชาติแห่งการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นธรรมดา ทำยที่สุดผู้คนในสังคมล้วนต้องเผชิญกับทั้งความทุกข์และความสุข การอยู่ร่วมกับเหตุการณ์ที่อาจสร้างความสั่นคลอนต่อวิถีชีวิตอย่างมีสติ เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้สามารถคิดหาค้นทางที่จะแก้ไข ปัญหาได้อย่างรอบคอบต่อไป

(3) มิติทางสังคมและวัฒนธรรม

กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตซึ่งเป็นผลจากความปกติใหม่ ถือเป็นสภาพบังคับที่ผู้คนในสังคมส่วนหนึ่งอาจไม่ได้เตรียมการที่ยอมรับสถานการณ์ดังกล่าวได้ หลักพุทธธรรมจะมี

ส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคม สามารถคำนึงถึงการที่สังคมมีความหลากหลายทั้งทางสถานะ บทบาท และชนชั้น ทั้งนี้การเข้าใจความแตกต่างทางอุดมการณ์และหลากหลายทางวัฒนธรรม ตลอดจนการคำนึงถึงหลักมนุษยธรรม จะมีส่วนช่วยให้การอยู่ร่วมกันลดความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่างทางความคิดได้ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ทรัพยากรในสังคมมีจำกัด การส่งเสริมให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรให้เป็นธรรม รวมทั้งการแบ่งปันความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมกับความสามารถของตนเอง ถือเป็นอีกแนวทางที่จะสร้างสันติสุขให้กับการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมได้

(4) มิติทางสุขภาพ

กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่จำเป็นต้องมีระยะห่างทางสังคม การลดกิจกรรมที่ต้องอยู่ในพื้นที่แออัด รวมทั้งการลดการทำกิจกรรมกลางแจ้งในหลายรูปแบบ อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจได้ ดังนั้นองค์การทางพระพุทธศาสนาจึงควรปรับบทบาท สร้างสรรค์และยกระดับกิจกรรมที่เน้นการให้ธรรมะที่สร้างความสงบทางจิตใจ การฝึกสมาธิ

และการเรียนรู้ทางปัญญา ที่ช่วยลดผลกระทบจากกิจกรรมที่
ผู้คนในสังคมเคยใช้เวลาไปกับกิจกรรมลักษณะเดิม นอกจากนี้
ควรถือโอกาสพัฒนาพื้นที่ให้วัดมีความร่มรื่น สงบและสะอาด
เพื่อเปิดพื้นที่ให้วัดสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ และเป็น
ศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ ยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะ
ช่วยสนับสนุนให้เกิดบทบาทการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์
ต่อสังคมในยุคความปกติใหม่อีกด้วย

กล่าวโดยสรุปการประยุกต์หลักพุทธธรรมให้เป็นส่วน
หนึ่งของการปรับพฤติกรรมสู่ความปกติใหม่ จำเป็นที่จะต้อง
สร้างให้ผู้คนในสังคมเรียนรู้ที่จะมองเห็นปัญหาและกล้าเผชิญ
สถานการณ์ความทุกข์อย่างมีสติ โดยไม่จำเป็นต้องยึดติดกับ
ชะตากรรม แต่สามารถหาหนทางที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดี
ขึ้นได้ การที่คนในสังคมมีวิถีชีวิต ชนชั้นและวัฒนธรรมที่แตกต่าง
หลากหลายกัน การเข้าใจความคิดเห็นและสภาพแวดล้อมที่
แตกต่างจากตนเอง โดยไม่ใช้วิถีทางวัฒนธรรม ภูมิหลัง หรือ
บรรทัดฐานทางสังคมของตนเอง ไปกำหนดแนวทางการแก้ไข
ปัญหาให้กับผู้อื่น จึงถือเป็นเครื่องกำกับสำคัญที่แสดงให้เห็น
ว่าผู้ที่จะเข้าไปช่วยเหลือมองสังคมอย่างรอบคอบและมีสติ
ทั้งนี้ก็เพื่อกำหนดการแสดงออกหรือการเข้าไปร่วมเรียนรู้ที่จะ
ช่วยเหลือด้วยกลไกที่เป็นธรรม และคำนึงถึงความเสมอภาค
ตามหลักมนุษยธรรมนั่นเอง ดังนั้นไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์
ที่ต้องเผชิญกับความปกติใหม่ ผู้คนในสังคมจึงควรเรียนรู้ที่จะ

เข้าใจหลักมนุษยธรรมและความหลากหลายทางวัฒนธรรม
 เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมอย่างสันติสุขและแบ่งปัน
 ต่อผู้อื่นตามกำลังความสามารถได้

การเชื่อมโยงแนวคิดพุทธนวัตวิถีกับสังคมปัจจุบัน

เป้าหมายสำคัญของการเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับภาวะที่ผู้คนในสังคม ต้องปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับความปกติใหม่ คือการผลักดันให้คณะสงฆ์สามารถสนับสนุน ส่งเสริม หรือเป็นผู้นำการประสานเครือข่ายที่จะช่วยสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความปกติใหม่ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ปัจจุบัน หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการส่งเสริมสุขภาวะวิถีพุทธ ซึ่งสามารถแยกประเด็นเป้าหมายที่สำคัญได้ 4 ประการดังนี้

ประการที่หนึ่ง ด้านกาย กล่าวคือการเตรียมความพร้อม สุขอนามัยในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ รวมทั้งการงดเว้นจากปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพ เช่น การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ เป็นต้น จะช่วยให้สามารถมีสุขภาพที่แข็งแรงหรือมีภูมิคุ้มกันที่ช่วยป้องกันเชื้อโรคเมื่อเข้าสู่ร่างกายได้

ประการที่สอง ด้านจิตใจ กล่าวคือการทำมีสถานการณ์สภาพบังคับต่อการดำรงชีวิต ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ มิติการทำงาน มิติความสัมพันธ์ทางสังคม ที่มีความเปลี่ยนแปลงจากการที่ภาครัฐต้องป้องกันการขยายการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลต่อสภาพจิตใจให้กับผู้คนจำนวนมาก เผชิญกับภาวะความตึงเครียดหรือความกดดันในการดำเนินชีวิต ดังนั้นการส่งเสริมให้คณะสงฆ์หรือผู้คนในสังคมได้เรียนรู้ที่จะประยุกต์หลักพุทธธรรม ให้มีส่วนต่อการทำความเข้าใจ

สถานการณ์ความทุกข์ร้อนที่เกิดขึ้น หรือหลักพุทธธรรมที่อาจนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมเสียสละ แบ่งปันทรัพยากรให้แก่ผู้คนที่ประสบความยากลำบาก ก็ถือได้ว่ามีส่วนต่อการสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นในสังคมได้เช่นกัน

ประการที่สาม ด้านปัญญา กล่าวคือการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะใช้หลักพุทธธรรมหรือเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ไปช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและความเข้าใจที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุมีผล ทั้งนี้กิจกรรมการสงเคราะห์หรือเกื้อกูลที่คณะสงฆ์ได้ทำถือเป็นรูปแบบการสาธารณสงเคราะห์พื้นฐานที่จะช่วยเยียวยาปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นกับผู้คนในสังคม แต่ในระยะยาวจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจเรื่องสติและความไม่ประมาทที่จะดำเนินชีวิตเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มีภูมิคุ้มกันทางปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับชีวิตในอนาคต

ประการที่สี่ ด้านสังคม กล่าวคือการดำเนินการหรือสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิधिพุทธ รวมทั้งการเป็นเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อทำหน้าที่บรรเทาทุกข์หรือยกระดับความสัมพันธ์ของผู้คนตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม

กล่าวโดยสรุป ความปกติใหม่ หรือ New Normal ที่ผู้คนในสังคมต้องเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรม ให้สามารถใช้ชีวิตกับผู้อื่นในสภาพบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การบูรณาการ

หลักพุทธธรรมหรือผลักดันให้คณะสงฆ์ปรับบทบาทให้สามารถส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนากิจกรรมช่วยเหลือสังคมอย่างทันต่อสถานการณ์ เช่น การเปิดโรงงานสาธารณสุขสงเคราะห์ การให้ที่พักพิงแก่ผู้ยากไร้ เป็นต้น ถือเป็นรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญอีกรูปแบบหนึ่ง ที่จะช่วยเกิดการเรียนรู้และนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์สู่การปรับพฤติกรรมให้เข้ากับความปกติใหม่ได้

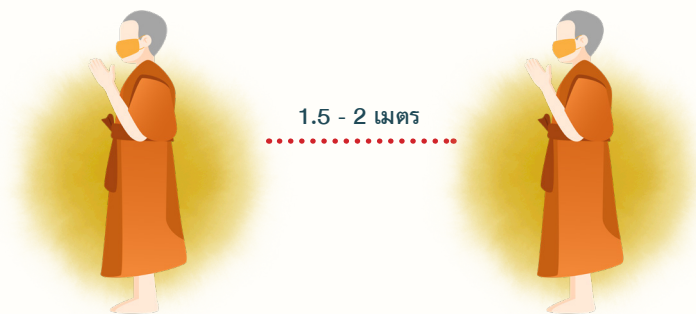

2.2 ความเป็นปกติใหม่กับการเข้าวัดหลัง สถานการณ์โรคติดเชื้อโควิด-19 เป็นอย่างไร?

ความปกติใหม่ หรือ **“New Normal”** เป็นแบบแผนพฤติกรรมที่คนในสังคมจำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม สาธารณสุขและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจนแบบแผนพฤติกรรมใหม่ ได้กลายมาเป็นความปกติพื้นฐานในการดำรงชีวิต ภายหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ชาวเราจึงจำเป็นต้องร่วมมือกันคำนึงถึงความปลอดภัยตามหลักสาธารณสุขเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งหากกล่าวเฉพาะ “การเข้าวัด” การปรับวิถีชีวิตสู่ความปกติใหม่ที่จะสามารถลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ ถือเป็นรูปแบบพฤติกรรมที่ต้องร่วมมือกันปฏิบัติอย่างจริงจัง

แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้าวัด 4 ส่วน 3 จุด

ร่วมรักษาระยะห่าง

วัดต้องจัดพื้นที่ให้มีการเว้นระยะห่าง 1.5 - 2 เมตร เพื่อความปลอดภัยของภิกษุ สามเณรและฆราวาสที่เข้าร่วมกิจกรรม เช่น การสวดมนต์ การจัดแสดงธรรมเทศนา และการทำบุญตามเทศกาลต่างๆ เป็นต้น

ฆราวาสต้องคำนึงถึงความปลอดภัยทางสุขภาพ ดังนั้น การให้ความร่วมมือและยึดถือระเบียบปฏิบัติในการเว้นระยะห่างทางสังคมจึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในระยะนี้จึงไม่ควรใช้เวลานานเนื่องจาก การจำกัดของพื้นที่ อีกทั้งยังสามารถปรับประยุกต์การประกอบกิจกรรมทางศาสนาในที่พักอาศัย และสามารถร่วมทำบุญหรือกิจกรรมการกุศลได้จากช่องทางอื่นๆ โดยหลีกเลี่ยงการเข้าวัดได้ด้วย

ร่วมสวมหน้ากากอนามัย

วัดต้องจัดและดูแลให้ภิกษุ สามเณรและฆราวาสสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งที่ออกจากกุฏิสงฆ์ เพื่อเป็นการป้องกันการติดเชื้อโรคต่างๆ เนื่องจากพระสงฆ์ต้องปฏิบัติศาสนกิจ ทำสังฆกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับฆราวาส การสวมหน้ากากอนามัยจะช่วยป้องกันการติดต่อจากโรคติดต่อประเภทต่างๆ ได้

ฆราวาสต้องสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเพื่อความปลอดภัยตามหลักสุขอนามัย ทั้งนี้ฆราวาสอาจทำบุญด้วยการถวายหน้ากากอนามัยให้กับพระสงฆ์ เพื่อมอบให้คณะสงฆ์ได้นำไปใช้กันภายในวัด หรือเพื่อบริจาคต่อให้กับคนในสังคมได้ด้วย

ร่วมรักษาความสะอาด

วัดต้องจัดให้มีพื้นที่ล้างมือที่ถูกต้องตามหลักสุขอนามัย และหากจำเป็นต้องมีกิจกรรมที่มีพุทธศาสนิกชนเข้าร่วม ก็ต้องมีจุดตั้งเจลแอลกอฮอล์ล้างมือให้ฆราวาสที่เข้าร่วม ศาสนิก ทั้งนี้วัดอาจประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้มีการจัดเจ้าหน้าที่เข้ามาทำความสะอาดสถานที่ต่างๆ ภายใน วัดให้มีความสะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ

ฆราวาสต้องคำนึงถึงหลักสุขอนามัยและร่วมรักษา ความสะอาดในการใช้พื้นที่วัด เช่น การไม่ทิ้งขยะลงพื้น การใช้ห้องสุขา การไม่เข้ามาปล่อยสัตว์เลี้ยงทิ้งภายในวัด เป็นต้น นอกจากนี้หากวัดได้มีการจัดที่นั่งหรือร้านค้าไว้คอย อำนวยความสะดวก ฆราวาสควรร่วมมือในการทิ้งเศษอาหาร หรือเศษขยะตามที่ทางวัดได้จัดไว้ ทั้งนี้เพื่อให้วัดสามารถเป็น พื้นที่รมณีสถานให้กับผู้คนในสังคมได้เข้ามาใช้ประโยชน์

ร่วมตักบาตรอาหารสุขภาพ

การจัดกิจกรรมทางศาสนาควรจัดเตรียมอาหารที่จะถวายพระสงฆ์ให้ครบถ้วนตามหลักโภชนาการ และต้องคำนึงถึงการบริโภคที่มีความพอดี ไม่เน้นอาหารรสจัดทั้งหวาน เค็ม เผ็ด ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในกลุ่มภิกษุและสามเณร อีกทั้งไม่ควรถวายน้ำปานะที่เป็นเครื่องดื่มบำรุงกำลังหรือมีสารกระตุ้นการเต้นของหัวใจมากนัก เพราะจะเป็นความเสี่ยงทางสุขภาพให้กับพระสงฆ์และสามเณรได้

พระวาสควรถือเป็นโอกาสสำคัญที่จะไตร่ตรองเลือกอาหารที่เป็นประโยชน์ถวายภิกษุ เช่น อาหารที่ครบตามหลักโภชนาการ อาหารที่มีไขมันต่ำ อาหารประเภทผักและผลไม้ เป็นต้น

งดกิจกรรมสนุกรื่นเริงภายในวัด

วัดต้องควบคุมไม่ให้เกิดการจัดกิจกรรมรื่นเริงหรือเป็นกิจกรรมที่อาจนำมาสู่การรวมกลุ่มของผู้คน รวมทั้งต้องเฝ้าระวังไม่ให้เกิดการใช้พื้นที่วัดเพื่อใช้ทำกิจกรรมบันเทิงประเภทต่างๆ

พระวาสควรให้ความสำคัญกับการเข้าไปใช้พื้นที่วัดด้วยความสงบและการเว้นระยะห่างทางสังคมให้มากขึ้น ดังนั้นกิจกรรมรื่นเริงที่อาจรบกวนกิจของสงฆ์ ตลอดจนทำให้เกิดการรวมตัวของผู้คน เช่น การจัดกิจกรรมบันเทิง และการละเล่นตามประเพณี เป็นต้น ควรหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการจัดกิจกรรมลักษณะดังกล่าวไว้ก่อนในระยะนี้

งดกิจกรรมที่เกิดการแออัดของผู้คน

วัดต้องมีมาตรการเกี่ยวกับแนวปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชนที่ต้องการเข้าใช้พื้นที่หรือสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ภายในวัดโดยการกำหนดจำนวนและจัดที่นั่งไม่ให้เกิดความแออัดขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงการแพร่ระบาดของเชื้อโรคที่อาจเกิดขึ้นจากการสัมผัสใกล้ชิดของผู้คน

พระวาสวครให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามระเบียบการเรียงแถวเพื่อเข้าสู่พื้นที่วัด เพื่อให้วัดสามารถจัดการรองรับจำนวนผู้คนที่ต้องการเข้ามาประกอบกิจกรรมได้ เช่น การเข้าขอพรหรือสวดมนต์ในพระอุโบสถวิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นต้น รวมทั้งการรับพรหรือน้ำมนต์เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิต ก็ควรหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการแออัดของผู้คนเช่นเดียวกัน

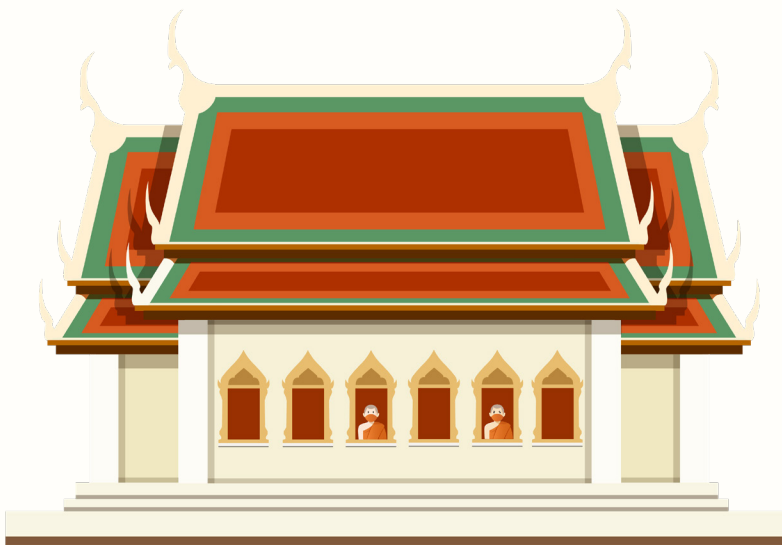

งดการสูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

วัดต้องติดป้ายห้ามสูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่ที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งถือว่าเป็นไปตามข้อกำหนดตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการรักษาสุขภาพและลดค่าใช้จ่ายที่ต้องจัดหาผลิตภัณฑ์ประเภทดังกล่าวมาใช้ในงานบุญประเพณีต่างๆ อีกด้วย

ชมราวาสควรถือเป็นโอกาสดีที่จะหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่เป็นข้อห้ามตามกฎหมาย เนื่องจากการการสูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่วัดมีโทษตามกฎหมาย

กล่าวโดยสรุป พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนจำเป็นต้องคำนึงถึงสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะจากผลกระทบที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ขึ้นในสังคม ดังนั้นการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสถานการณ์ที่พุทธศาสนิกชนจะเข้ามาทำกิจกรรมภายในวัด ถือเป็นความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสังคมในการใช้พื้นที่สาธารณะ ยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะช่วยให้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ไม่สามารถขยายตัวเป็นวงกว้างได้ต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นต่อสมาชิกของทั้งสังคมร่วมกัน

2.3 ระบบการคัดกรองเบื้องต้นของวัด

การจัดตั้งระบบคัดกรองของวัดมีส่วนสำคัญที่ต้องคำนึง 2 ส่วนหลักกล่าวคือ (1) ระบบการคัดกรองภายใน และ (2) ระบบการคัดกรองภายนอก

(1) ระบบการคัดกรองภายใน

วัดจำนวนมากเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนและผู้ยากไร้ การปฏิสัมพันธ์จึงมีโครงข่ายการติดต่อที่หลากหลายช่องทาง ดังนั้นการทำความเข้าใจเส้นทางว่าวัดที่เราพักอาศัยอยู่มีลักษณะของการติดต่อกับสังคมภายนอกอย่างไร ถือว่ามีความสำคัญต่อการแบ่งเกณฑ์ระบบการคัดกรองได้อย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตามก็ได้ข้อมูลเบื้องต้นที่ช่วยทำความเข้าใจระบบการ

คัดกรองภายในได้ก็คือภิกษุ สามเณรและฆราวาส ที่พักอาศัย และใช้ชีวิตส่วนใหญ่ระหว่างวันอยู่ในวัดเป็นหลัก หากช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดต่อร้ายแรง จำเป็นที่จะต้องกักตัวให้อยู่ในพื้นที่และลดการติดต่อสัมพันธ์ที่จะเข้าไปในพื้นที่เสี่ยง เพื่อไม่ให้เกิดโอกาสของการนำโรคติดต่อชนิดต่างๆ เข้ามาแพร่ระบาดในพื้นที่วัด โดยระบบการคัดกรองที่วัดควรดำเนินการมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

- การคัดกรองจากอาการพื้นฐาน กล่าวคืออาการของโรคโควิด-19 จะมีอาการคล้ายกับโรคไข้หวัดใหญ่ โดยเฉพาะอาการไอ มีไข้และหายใจหอบเหนื่อยประกอบด้วย หากภิกษุ สามเณรและฆราวาสที่พักอาศัยอยู่ในวัดมีอาการดังที่กล่าวมา มีความจำเป็นต้องแยกตัวผู้มีอาการออกจากกลุ่มสมาชิกทั่วไป

- เมื่อทำการแยกผู้ที่มีอาการออกเพื่อทำการเฝ้าสังเกตอาการจากกลุ่มแล้ว หากจำเป็นต้องมีการติดต่อหรืออยู่ระหว่างการนำส่งเข้าสู่ระบบการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล ต้องคำนึงเสมอว่าต้องแยกไปยังห้องพักพยาบาลที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี การติดต่อสัมพันธ์ต้องทำเวลาที่จำเป็นและต้องสวมหน้ากากอนามัยเสมอ อีกทั้งผู้เข้าไปติดต่อสัมพันธ์ยังต้องล้างมือบ่อยๆ อีกด้วย

- อย่างไรก็ตามควรมีการแจ้งเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสถานบริการสุขภาพใกล้วัด เช่น โรงพยาบาล สถานีอนามัย หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล เป็นต้น ได้รับ

ทราบอาการและประสานข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับอาการและความเสี่ยงของผู้ที่เฝ้าสังเกตอาการอยู่

- สำหรับภิกษุ สามเณรและฆราวาสที่พักอาศัยอยู่ในวัดโดยทั่วไป ในสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา ทั้งงานมงคลและงานอวมงคลจำเป็นต้องยึดถือหลักสุขอนามัยเป็นสิ่งสำคัญ กล่าวคือ (1) ต้องสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้ง (2) ต้องหมั่นล้างมืออย่างสม่ำเสมอ (3) จัดหาเจลแอลกอฮอล์มาวางตามจุดบริการ (4) ทำความสะอาดอุโบสถ วิหาร การเบรียณที่ปักต่างๆ ให้อากาศถ่ายเทและฆ่าเชื้อโรคได้ และ (5) ต้องห้ามไม่ให้มีการสูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ภายในวัด เนื่องจากเป็นการละเมิดข้อห้ามตามกฎหมายและยังส่งผลต่อสุขภาพของตนเองและคนรอบข้างอีกด้วย

- การสื่อสารองค์ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับโรคโควิด-19 หรือโรคระบาดอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตก็ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง การบริโภคข้อมูลข่าวสารที่มากเกินไปอาจส่งผลต่อภาวะความเครียดและแรงกดดันภายในจิตใจได้ การให้กำลังใจและพยายามเน้นให้ทุกคนเข้าใจสถานการณ์อย่างเหมาะสม ถือเป็นกระบวนการพื้นฐานที่จะเสริมภาวะความมั่นคงทางจิตใจได้ อย่างไรก็ตามหากรู้สึกว่าจะอาจมีผู้ที่มีความเสี่ยงจากภาวะความเครียดควรแนะนำให้ไปปรึกษาอาการกับแพทย์ได้

(2) ระบบคัดกรองภายนอก

วัดถือเป็นพื้นที่ประกอบศาสนกิจที่สำคัญที่สุด ขณะเดียวกันวัดหลายแห่งยังมีหน้าที่ทางสังคมที่หลากหลายมากกว่าเชิงพิธีกรรม เช่น การเป็นพื้นที่สาธารณสงเคราะห์ เป็นพื้นที่การเรียนรู้สุขภาวะ เป็นพื้นที่แห่งความสงบและเสริมความมั่นคงทางจิตใจ เป็นต้น การที่วัดมีรูปแบบของเครือข่ายความสัมพันธ์หลายรูปแบบ การจัดการให้ได้มาตรฐานของการป้องกันโรคระบาดจึงถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการป้องกันและลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 หรือโรคติดต่อที่มีความร้ายแรงประเภทอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ เมื่อภาครัฐและคณะสงฆ์เห็นพ้องกันว่าจะมีการเปิดพื้นที่ให้

ประชาชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามปกติ การดำเนินการ เพื่อให้มีระบบคัดกรองมาตรฐานมีความจำเป็นอย่างยิ่ง วัดจึงสามารถดำเนินการตามขั้นตอนเบื้องต้นดังนี้

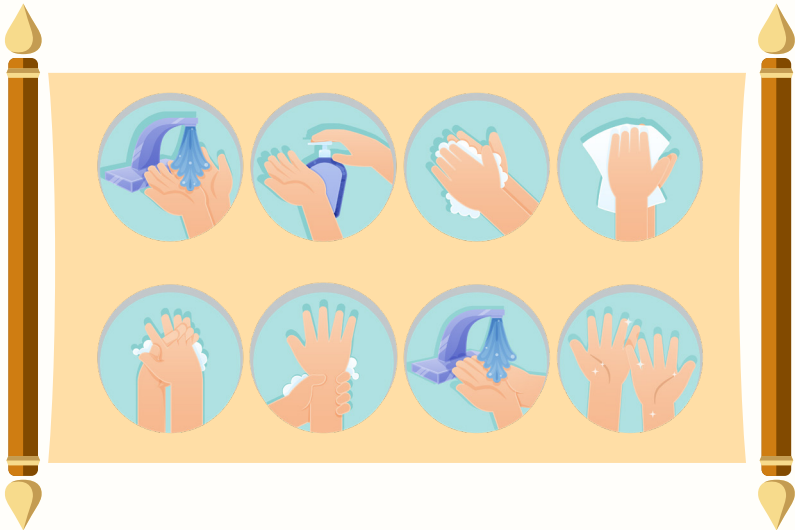
- การจัดให้ภิกษุ สามเณรและฆราวาสที่ต้องติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับโรคติดต่อ จึงมีความจำเป็นที่วัดต้องมีการวัดอุณหภูมิสำหรับผู้เฝ้าอยู่ภายในวัดเป็นประจำ รวมทั้งยังจำเป็นต้องมีการสังเกตอาการหรือกักตัวสำหรับกลุ่มที่มีความเสี่ยงจากอาการป่วยเบื้องต้น ขณะที่การปฏิบัติหน้าที่ดูแลหรือติดต่อกับฆราวาสที่เข้ามาใช้พื้นที่วัด ต้องจัดให้มีการสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา หมั่นล้างมือ และหากสามารถจัดพื้นที่ให้มีการเว้นระยะห่างได้ 1.5 – 2 เมตร จะเป็นการดำเนินการที่ถือว่าถูกต้องตามหลักสุขอนามัยในขณะนี้เป็นอย่างยิ่ง

- สำหรับพระสงฆ์ที่มีอายุมาก และมีความจำเป็นที่จะต้องออกปฏิบัติศาสนกิจต้องได้รับการคัดกรองอุณหภูมิ และสอบถามอาการทางร่างกายเบื้องต้น เพราะถือว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการรับเชื้อและจะมีอาการป่วยหนักได้ จึงควรหลีกเลี่ยงที่จะทำกิจกรรมในพื้นที่แออัดของผู้คนจะเป็นการดีที่สุด

- วัดควรประสานงานกับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ เพื่อประสานแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุมโรคระบาด กำหนดรูปแบบการประสานงานในสถานการณ์ฉุกเฉิน รวมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์

และการขอความอนุเคราะห์ในกิจกรรมของวัดระยะนี้ เช่น การเปิดโรงงานสาธารณสุขสงเคราะห์ เป็นต้น

- สำหรับขั้นตอนสำคัญของการคัดกรองภายนอก คือ การจัดเตรียมให้มีจุดคัดกรองเพื่อวัดไข้ สอบถามอาการป่วย ตลอดจนการให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการเว้นระยะห่างทางสังคม และรูปแบบพิธีกรรมที่อาจเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ถูกต้องตามหลักสุขอนามัย เพื่อประชาสัมพันธ์กับประชาชนได้ให้ความร่วมมือและลดระยะเวลาในการอยู่ในพิธีกรรมให้น้อยลง

2.4 แนวทางและรายการตรวจสอบในสถานการณ์ระหว่างและหลังโรคโควิด-19

ความปกติใหม่อันเป็นผลมาจากการแพร่ระบาดของของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับวิถีชีวิตในมิติต่างๆ ของผู้คนในสังคมเป็นอย่างยิ่ง “วัด” ในฐานะขององค์กรและสถานที่ ที่มีผู้คนที่ต้องการเข้ามาทำกิจกรรมเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการอยู่ร่วมในสถานการณ์ระหว่างและหลังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นการจัดทำรายงานตรวจสอบในขณะนี้ให้ถูกต้องตามหลักสุขอนามัย สามารถดำเนินการได้ดังนี้

(1) กรณีที่จำเป็นต้องมีกิจกรรมภายในวัด การจัดพื้นที่ในการทำกิจกรรมต้องเว้นระยะห่าง 1.5 - 2 เมตร จะเป็นช่องว่างที่ช่วยลดความเสี่ยงในการติดเชื้อของโรคติดต่อได้มากขึ้น

(2) การสวมหน้ากากอนามัยที่สามารถป้องกันโรคติดต่อได้ หรือการสวมหน้ากากผ้าก็ต้องคำนึงถึงความสะอาดปลอดภัยให้หน้ากากที่สวมใส่อยู่เสมอ ต้องมีการควบคุมและตรวจสอบให้สวมใส่หน้ากากอนามัยอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ

(3) การจัดหาและส่งเสริมให้ภิกษุ สามเณรและฆราวาสที่เข้ามาในพื้นที่วัดทุกคน ต้องล้างมือด้วยน้ำและสบู่ หรือ

เจลแอลกอฮอล์ก่อนมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งต้องล้างมือให้สะอาดทุกครั้งก่อนรับประทานอาหารหรือถวายภัตตาหารก่อนและหลังการใช้ห้องน้ำ รวมทั้งหลีกเลี่ยงการใช้มือสัมผัสกับใบหน้า ตา จมูกและปาก

(4) การจัดหาและถวายองค์ความรู้ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร และสื่อประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับความปกติใหม่ (New Normal) ทั้งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวัน การปฏิบัติศาสนกิจของภิกษุ หรือการช่วยเหลือสังคมด้วยกิจกรรมพัฒนาต่างๆ ในนามคณะสงฆ์ ซึ่งต้องดำเนินการระหว่างและหลังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ครั้งนี้ เช่น คำแนะนำเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ คำแนะนำเกี่ยวกับการทำงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นต้น

(5) การไม่ใช้อุปกรณ์ส่วนตัวในชีวิตประจำวันร่วมกับภิกษุ สามเณรและฆราวาสอื่น เช่น ผ้ารับพระเคน แก้วน้ำ มิดโกนหวด หน้ากากอนามัย เป็นต้น

(6) การถวายหรือจัดเตรียมภัตตาหารต้องเลือกอาหารที่ปรุงสุกใหม่เป็นหลักหรือมีการอุ่นให้ร้อน ตลอดจนตรวจสอบให้มั่นใจว่ายังถูกต้องตามสุขลักษณะ สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในมื้ออาหารต้องเป็นอุปกรณ์ส่วนตัวและจัดที่นั่งเป็นการฉันภัตตาหารเดี่ยว

(7) การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้แข็งแรง ทั้งการพักผ่อนให้เพียงพอ

การหลีกเลี่ยงพื้นที่แออัด การฉันทัดอาหารให้ครบ 5 หมู่ และผัก ผลไม้ 5 สี อีกทั้งควรมีการขยับอริยาบทที่สอดคล้องกับพระวินัยเพื่อเป็นการกระตุ้นการหมุนเวียนของโลหิตและอวัยวะในร่างกายด้วย

(8) การหมั่นดูแลทำความสะอาดอุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ และพื้นที่ที่มีผู้คนต้องเดินผ่านหรือสัมผัสด้วยน้ำยาฆ่าเชื้ออย่างสม่ำเสมอ

(9) การตรวจสอบให้มีอุปกรณ์ในการรักษาความสะอาดและการดูแลรักษาสุขภาพของพระสงฆ์ สามเณรและพุทธศาสนิกชน ให้เพียงพอที่จะรักษาสุขอนามัยภายในวัดได้

(ตัวอย่าง) รายการตรวจสอบ

รายการตรวจสอบสำหรับวัดและบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ให้กับวัด

1. ส่งเสริมและให้ภิกษุ สามเณรและพระวาสา ล้างมือเป็นประจำ จัดเตรียมห้องน้ำสะอาดและอุปกรณ์ล้างมือที่เพียงพอ

- เตรียมอ่างล้างมือ สบู่ และน้ำสะอาดที่เพียงพอ เหมาะสมกับทุกช่วงวัย

- ส่งเสริมการล้างมือบ่อยๆ อย่างถูกวิธี (ใช้เวลาอย่างน้อยครั้งละ 20 วินาที)

- วางเจลแอลกอฮอล์ทำความสะอาดมือไว้ในอุโบสถ พื้นที่วัดกิจกรรม และบริเวณใกล้ทางเข้า/ออกของวัด

- มีห้องน้ำ/ห้องส้วมที่สะอาดเพียงพอ โดยแยกสำหรับเพศให้เหมาะสมกับสภาวะปัจจุบัน

2. ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคภายในวัด ภูมิสงฆ์ อย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง โดยเฉพาะพื้นผิวที่หลายคนสัมผัส เช่น ฐานพระพุทธรูป กระจ่างรูป เสิงเทียนและแจกันดอกไม้ แทนบูชาสำหรับไหว้พระ มือจับประตู ราวบันได หน้าต่าง เป็นต้น

- ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อ หรือน้ำยาซักผ้าขาว 2 ฝา ต่อน้ำ 1 ลิตร

- ใช้เอทิลแอลกอฮอล์ (Ethyl Alcohol) 70% สำหรับการเช็ดฆ่าเชื้อโรคของชิ้นเล็ก ๆ

3. จัดพื้นที่อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญและกุฏิสงฆ์ ให้ระบายอากาศ ถ่ายเท ปลอดโปร่ง ในกรณีที่สภาพอากาศเอื้ออำนวย ทั้งนี้สามารถเปิดหน้าต่างหรือใช้เครื่องปรับอากาศเมื่อจำเป็นได้

4. ติดตามตรวจร่างกายของนาคที่ติ เช่น การตรวจสอบสภาพร่างกายตนเองก่อนร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น วิธีล้างมือที่ถูกต้อง หากมีอาการไอหรือจามควรสวมหน้ากากอนามัย การแยกสำรับอาหาร เป็นต้น

5. กำจัดขยะอย่างถูกสุขลักษณะอย่างสม่ำเสมอ และถือโอกาสจัดการลดพื้นที่จัดทิ้งขยะให้น้อยลงเพื่อไม่ให้เกิดการสะสม

6. คอยสังเกตความรู้สึกและทัศนคติของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับโควิด-19 เพื่อทำความเข้าใจและลดความอับอายโดยใช้ข้อเท็จจริง อีกทั้งการส่งเสริมให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนนึกถึงสุขภาพอนามัยเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิต

รายการตรวจสอบสำหรับวัดและบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ให้กับวัด			
รายการ	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
1. ส่งเสริมและให้พระสงฆ์ สามเณรและพุทธศาสนิกชน ล้างมือเป็นประจำ จัดเตรียมห้องน้ำสะอาดและอุปกรณ์ล้างมือที่เพียงพอ			
เตรียมอ่างล้างมือ สบู่ และน้ำสะอาดที่เพียงพอเหมาะสมกับพุทธศาสนิกชนทุกช่วงวัย			
ส่งเสริมการล้างมือบ่อยๆ อย่างถูกวิธี (ใช้เวลาอย่างน้อยครั้งละ 20 วินาที)			
วางเจลแอลกอฮอล์ทำความสะอาดมือไว้ในอุโบสถ พื้นที่วัดกิจกรรม และบริเวณใกล้ทางเข้า/ออกของวัด			
มีห้องน้ำ/ห้องส้วมที่สะอาดเพียงพอ โดยแยกสำหรับเพศให้เหมาะสมกับสภาวะปัจจุบัน			
2. ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคภายในวัด ที่พักสงฆ์ อย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง โดยเฉพาะพื้นผิวที่หลายคนสัมผัส เช่น ฐานพระพุทธรูป ฐานวางธูป เทียนและดอกไม้ แทนบูชสำหรับไหว้พระ มือจับประตู ราวบันได หน้าต่าง เป็นต้น			
ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อ หรือน้ำยาซักผ้าขาว 2 ผา ต่อน้ำ 1 ลิตร			
ใช้เอทิลแอลกอฮอล์ (Ethyl Alcohol) 70% สำหรับการเช็ดฆ่าเชื้อโรคของชิ้นเล็ก ๆ			
3. จัดพื้นที่อุโบสถ วิหาร การเปรียญและที่พักสงฆ์ให้ระบายอากาศ ถ่ายเทปลอดโปร่ง ในกรณีที่สภาพอากาศเอื้ออำนวย ทั้งนี้สามารถเปิดหน้าต่างหรือใช้เครื่องปรับอากาศเมื่อจำเป็นได้			
4. ติดป้ายณรงค์สุขอนามัยที่ดี เช่น การตรวจสอบสภาพร่างกายตนเองก่อนร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น วิธีล้างมือที่ถูกต้อง หากมีอาการไอหรือจามควรสวมหน้ากากอนามัย การแยกสำรับอาหาร เป็นต้น			
5. กำจัดขยะอย่างถูกสุขลักษณะอย่างสม่ำเสมอ และถือโอกาสจัดการลดพื้นที่จัดทิ้งขยะให้น้อยลงเพื่อไม่ให้เกิดการสะสม			
6. คอยสังเกตความรู้สึกและทัศนคติของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับโควิด-19 เพื่อทำความเข้าใจและลดความอับอายโดยใช้ข้อเท็จจริง อีกทั้งการส่งเสริมให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนนี้ถึงสุขภาพอนามัยเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิต			

บทที่ 3

สุงภาวะวิถีพุทธ: การพัฒนาวัดให้เป็น
พื้นที่การเรียนรู้ในยุคความปกติใหม่

3.1 บทบาทของวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สู่ภาวะ วิถีพุทธ

การอยู่ร่วมและเปลี่ยนผ่านให้องค์กรทางพระพุทธศาสนา มีบทบาทอย่างมั่นคงและเป็นประโยชน์ต่อสังคมในช่วงเวลาแห่งความปกติใหม่ของสังคม ถือเป็นความท้าทายที่สำคัญที่องค์กรทางพระพุทธศาสนาต้องเรียนรู้ ที่จะปรับบทบาทการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแบบแผนพฤติกรรมและบรรทัดฐานของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องเนื่องจากภาวะดังกล่าว คือการที่ผู้คนในสังคมจะเน้นการทำกิจกรรมที่ถูกต้องตามหลักสุขอนามัยมากยิ่งขึ้น การใช้ชีวิตอาจเปลี่ยนไปพึ่งพาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสามารถวัดและประมวลผลข้อมูลที่ต้องการได้อย่างแม่นยำ ขณะเดียวกันก็สามารถลดกิจกรรมที่ต้องมีการชุมนุมของผู้คนจำนวนมากด้วย จะเห็นได้ว่าการที่พระพุทธศาสนาเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ที่จะพัฒนาตนเองภายใต้

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การเอื้ออำนวยให้องค์กรทาง พระพุทธศาสนาพัฒนาพื้นที่แห่งการเรียนรู้ จึงถือเป็นกลไก หนึ่งที่สำคัญ ที่ควรดำเนินการเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา สังคมให้ยั่งยืนต่อไป

“วัด” เป็นพื้นที่สาธารณะจึงจำเป็นต้องปรับบทบาทใน การดำเนินกิจกรรม โดยการคำนึงถึงความปกติใหม่ที่เกี่ยวข้อง หลักสุขอนามัยที่ภาครัฐส่งเสริมให้ดำเนินการ และที่สำคัญยิ่ง กว่านั้น ถือเป็นโอกาสที่จะสามารถส่งเสริมให้วัดสร้างสุขภาวะ วิถีพุทธ ซึ่งมีเป้าหมายที่สำคัญคือ

(1) สว่าง คือการมีความคิดที่ชัดเจนโปร่งใส มองเห็น ความจริงอย่างเป็นธรรมและถูกต้องตามสถานการณ์

(2) สะอาด คือการมีความคิดและการปฏิบัติที่บริสุทธิ์ มีจิตใจที่ควบคุมพฤติกรรมให้แสดงออกอย่างไร้คร่ำมอม

(3) สงบ คือการนิ่งและมีความมั่นคง รวมทั้งการ แสดงออกให้เห็นถึงการเข้าใจความเปลี่ยนแปลงตามกฎ ธรรมชาติ

(4) เสรี คือการเป็นอิสระต่อพันธนาการทางความคิด ที่สามารถแสดงออกถึงหลักการมนุษยนิยมได้อย่างเหมาะสม กับสถานการณ์ต่างๆ

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะวิถีพุทธ ข้อเสนอของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เกี่ยวกับ

สุขภาวะวิถีพุทธ¹ ได้สะท้อนให้เห็นว่าองค์รวมของการดำเนินชีวิตให้มีสุขภาวะที่ดี มีองค์ประกอบร่วมกัน 3 ประการ กล่าวคือ (1) คนในมิติที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (2) สภาวะทางจิตใจ และ (3) สภาวะทางปัญญาหรือโดยรวม อาจเรียกว่า “ระบบการพัฒนาคน” ที่จะช่วยสร้างการตระหนักรู้ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีหรือมี “สุขภาวะที่ดี” ได้ ทั้งนี้หากพิจารณาถึงองค์ประกอบรวมของการส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะวิถีพุทธ สามารถใช้มุมมองแบบไตรสิกขาเพื่อให้เห็นกระบวนการที่ศรัทธาของพระพุทธศาสนาในการส่งเสริม ตรวจสอบ และรู้เห็นข้อเท็จจริงของการพัฒนาสุขภาวะวิถีพุทธให้เกิดขึ้นได้

สำหรับไตรสิกขาแห่งการทำความเข้าใจสุขภาวะวิถีพุทธ สามารถแยกย่อยรายละเอียดที่สำคัญได้ดังนี้

องค์ประกอบรวมที่ 1 คือมิติของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม จะเน้นให้เห็นว่าคนจะมีสุขภาวะที่ดีได้ ต้องอาศัยการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับสิ่งรอบกายอย่างเป็นมิตร ทั้งสิ่งรอบกายที่มีลักษณะเป็นกายภาพกล่าวคือวัตถุสิ่งของ สิ่งอำนวยความสะดวกตามความเจริญแห่งเทคโนโลยี รวมทั้งป่าไม้ ต้นน้ำ ต้นไม้ตามระบบธรรมชาติต่าง ๆ และ สิ่งรอบกายที่เป็นสังคม ชุมชน ครอบครัว ก็ถือเป็นองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงว่ามีนัยความหมายต่อการสร้างความสัมพันธ์และสุขภาวะที่

---

¹ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(ป.อ. ปยุตฺโต).(2562).สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ. กรุงเทพฯ: วัตถุดิบเวศกวัน.

ดีให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้นในองค์ประกอบร่วมที่เกี่ยวข้องกับมิติของ คนที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจะได้แก่

(1) การเข้าใจหลักอินทรีย์สังวร คือการตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ตา หูหรือประสาทสัมผัสให้เกิดประโยชน์ มุ่งเน้นการที่เข้าใจหรือรับรู้เพื่อสนับสนุนการศึกษาเรียนรู้ มากกว่าที่จะรับรู้ไปเพื่อให้การเสพติดลุ่มหลง

(2) การเข้าใจหลักปัจจัยปฏิสเวนา คือการบริโภคหรือเลือกใช้สิ่งของต่าง ๆ อย่างมีปัญญา รวมทั้งตระหนักถึงความเข้าใจของประโยชน์ในสิ่งที่เลือกบริโภคหรือเลือกใช้ในชีวิต

(3) การเข้าใจหลักสัมมาอาชีวะ คือการประกอบอาชีพอย่างสุจริต รวมทั้งหากได้รับโอกาสที่จะทำงานที่สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์กับสังคม ก็ดำเนินการควบคู่ไปด้วย ถือเป็นการพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาได้อีกด้วย

(4) การเข้าใจหลักวินัยบัญญัติ คือการเห็นความสำคัญของการรักษาระเบียบวินัยและกติกาสังคม การฝึกปฏิบัติตนให้เป็นสมาชิกที่เคารพระเบียบและความเห็นของส่วนรวม ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้คนในชุมชนเดียวกัน เนื่องจากการเปิดพื้นที่ที่จะรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้านร่วมกัน

องค์ประกอบร่วมที่ 2 คือมิติทางจิตใจ จะเน้นการพัฒนาให้จิตใจมีความเข้มแข็งคือมีความภูมิคุ้มกันต่ออบายมุข หรือ

ความเลื่อมทางสุขภาพ ที่อาจส่งผลเสียต่อสุขภาพะได้ ทั้งนี้ กระบวนการที่จะช่วยสร้างให้สุขภาพะทางจิตใจมีความเข้มแข็ง ต้องอาศัยการยกระดับการเรียนรู้ที่เครือข่ายการทำงานดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้สามารถเกิดปัญญา ซึ่งสามารถเรียกการ เรียนรู้นี้ว่าการสร้างให้เกิด “สมาธิ”

องค์ประกอบร่วมที่ 3 คือมิติทางปัญญา จะเน้นการพัฒนาให้คนมองเห็นสภาพความเป็นจริง เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์สถานการณ์จนสามารถปรับปรุงและพัฒนาได้ตรงกับความ เป็นจริง อีกทั้งเพื่อดำเนินการพัฒนาให้ไปสู่ความยั่งยืน หรือที่พระพุทธศาสนาใช้คำว่าเกิด “ปัญญา” ได้

การที่วัดกับสังคมไทยมีรากฐานทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณีที่เชื่อมโยงกับวิถีปฏิบัติของผู้คนในสังคม วัดจึงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์หนึ่งของวัฒนธรรมและความเชื่อทาง ศาสนาในสังคมไทย ทั้งนี้หากพิจารณาจากสถาปัตยกรรม ภายในวัด เช่น โบสถ์ วิหาร พระเจดีย์ เป็นต้น พระพุทธ ศาสนาถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจต่อผู้คนในชุมชน และเป็นสัญลักษณ์ที่สร้างให้ระลึกถึงความสงบของจิตใจร่วมด้วย อย่างไรก็ตามการพัฒนาคุณค่าให้กับสถาปัตยกรรมหรือคุณค่า แห่งคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสถาพรสืบไป จำเป็น ที่องค์กรทางพระพุทธศาสนาต้องอาศัยกลไกที่จะร่วมมือกัน รักษาครีธา คือการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาพื้นที่ การเรียนรู้พระพุทธศาสนา และการพัฒนาเครือข่ายทางสังคม ร่วมกัน

จึงจะเห็นได้ว่าการที่วัดสามารถพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้สอดคล้องไปกับความปกติใหม่ จะช่วยให้วัดสามารถพัฒนากิจกรรมที่สร้างเสริมให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายแห่งการสร้างสังคมสุขภาวะวิถีพุทธมากขึ้นได้ ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ในยุคความปกติใหม่ สามารถดำเนินการได้ดังนี้

(1) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ จะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตสู่ความปกติใหม่ ที่ต้องคำนึงถึงหลักสุขอนามัย การเว้นระยะห่างทางสังคม ตลอดจนการสอนให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาในฐานะกฎแห่งธรรมชาติ ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ควรถูกออกแบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คน เช่น การมีกิจกรรมเจริญวิปัสสนา การเสวนาให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับความสงบหรือคุณค่าของวิถีชีวิต การพัฒนาจัดเอกสารความรู้ที่เผยแพร่หลักพุทธธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน องค์การทางพระพุทธศาสนาทุกระดับ ตั้งแต่มหาเถรสมาคม สำนักงานเจ้าคณะภาค มหาวิทยาลัยสงฆ์จนถึงระดับวัด ต้องร่วมมือที่จะพัฒนาทิศทางการให้ปัญญา กับสังคมอย่างเป็นเอกภาพ ทั้งนี้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กร ตลอดจนการเรียนรู้กิจกรรมขององค์การทางพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมในต่างประเทศ เช่น มูลนิธิอริยเจตนาของประเทศไทย หอวิชาการสรรพเวทย์ของประเทศศรีลังกา และสมาคมสร้างคุณค่าของประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น² จะได้ช่วยให้องค์การทางพระพุทธศาสนา สามารถยกระดับการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา กิจกรรมได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

---

² ดูเพิ่มเติมที่ พินิจ ลาภธนานนท์ และ สายชล ปัญญชิต. (2562). วิถีพุทธศาสนาเพื่อสังคมในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

(2) การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้พระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าวัดเป็นสถานที่ที่มีเป้าหมายสำคัญเพื่อการยกระดับคุณค่าของการดำเนินชีวิตให้กับผู้คนในสังคม การที่คนจำนวนมากในสังคมยังเห็นว่าวัดเป็นพื้นที่ของการเข้าไปทำกิจกรรม ทั้งการทำบุญตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การทำบุญตามประเพณีหรือความสงบทางจิตใจ ถือเป็นโอกาสสำคัญที่วัดจะได้ปรับพื้นที่ให้สอดคล้องกับหลักสูตรอนามัยในยุคความปกติใหม่ คือ เน้นความสะอาดตามหลักสูตรอนามัย มีการพัฒนาจุดคัดกรอง และการส่งเสริมการใช้หน้ากากอนามัยภายในวัด นอกจากนี้ยังควรลดความแออัดในการใช้สถานที่ประกอบกิจกรรมต่างๆ ภายในวัด เพื่อส่งเสริมหลักการเว้นระยะห่างทางสังคมในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ด้วยการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้พระพุทธศาสนานั้น ปัจจุบันมหาเถรสมาคมได้มอบหมายให้ สำนักงานฝ่ายสาธารณูปการของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชวิทยาลัย กรรมการมหาเถรสมาคม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เป็นประธานฝ่ายสาธารณูปการของมหาเถรสมาคม และได้ส่งเสริมกิจกรรมวัด ประชาธิปไตย ด้วยหลัก 5ส เพื่อการพัฒนาวัดให้ถูกต้องตามหลัก 5ส หรือพัฒนาให้เป็นไปตามหลักสัปปายะทางพระพุทธศาสนา³ จึงได้เกิดกิจกรรมภายใน

---

³ ดูเพิ่มเติมที่ ชลวิทย์ เจียรจิตต์ และคณะ. (2559). การพัฒนาตำบลสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

องค์การทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่วัด
หลายแห่งอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่ของ
วัดให้ถูกต้องตามหลักสุขอนามัยจึงสามารถกล่าวได้ว่า
เป็นการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับการปฏิรูปกิจการ
พระพุทธศาสนา รวมทั้งการปรับตัวให้เหมาะสมกับความปกติ
ใหม่ในสังคมปัจจุบันอีกด้วย

(3) การพัฒนาเครือข่ายทางสังคม จะเห็นได้ว่าการ
สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่จะพัฒนาสุขภาวะ
วิถีพุทธ ถือเป็นอีกกลไกสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้
พระพุทธศาสนาขึ้นภายในวัดอย่างยั่งยืนได้ การที่ปัจจุบัน
มหาเถรสมาคมได้มอบหมายให้ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของ
มหาเถรสมาคม ซึ่งมีเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรจารย์
กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดยานนาวา เป็นประธาน
ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ซึ่งปัจจุบันได้
ดำเนินโครงการส่งเสริมความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเป็น
โครงการที่สำคัญโครงการหนึ่ง หากการพัฒนาเครือข่ายทาง
สังคมภายในวัดสามารถระดมการสร้างภาคีเครือข่ายการ
ดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีกิจกรรมที่แสดงให้เห็น
การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาสุขภาวะวิถีพุทธ
ที่ครอบคลุมมิติกาย จิตใจ ปัญญาและสังคมได้อย่างชัดเจน
จะมีส่วนต่อการพัฒนาให้วัดสามารถกลับมาเป็นศูนย์กลางของ
ชุมชนได้อีกครั้ง การสร้างให้เกิดเครือข่ายทางสังคมจะช่วยให้

เห็นประโยชน์ต่อแบบแผนทางพฤติกรรมของการรวมกลุ่ม และการขยายสมาชิกในเครือข่ายให้เพิ่มมากขึ้น⁴ ดังนั้นเครือข่ายทางสังคมตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ถือเป็นอีกกลไกที่สำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้ทิศทางการพัฒนาสุขภาวะวิถีพุทธมีการดำเนินกิจกรรมที่บูรณาการองค์ความรู้ที่หลากหลาย อีกทั้งยังผสมผสานแนวคิดที่จะร่วมมือการพัฒนาให้วัดเห็นมิติของการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ร่วมกับการยึดหลักพุทธธรรมเป็นแก่นของการดำเนินกิจกรรมควบคู่กันต่อไป

---

⁴ ดูเพิ่มเติมที่ Arenas, A., Danon, L., Diaz-Guilera, A., Gleiser, P.M. and Guimera, R.. (2004, March). Community analysis in social networks. The European Physical Journal B. 38 (2). 373-380.

3.2 บทสรุป: การขับเคลื่อนพุทธศาสนาเพื่อสังคม ในระยะต่อไป

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้สร้างผลกระทบต่อสถาบันทางสังคมและวิถีชีวิตของผู้คนให้ต้องเผชิญกับความท้าทายทางสาธารณสุข นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมครั้งสำคัญ จุดเปลี่ยนนี้เองที่ศาสตร์ที่เรียกตนเองว่า “สังคมวิทยา” จะเข้ามามีส่วนสำคัญต่อการทำความเข้าใจและเสนอมุมมองกับการอยู่ร่วมกันของสถาบันทางสังคมต่างๆ ได้ ในการวิเคราะห์ส่วนนี้จะได้กล่าวถึงมิติบทบาทของพระพุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับภาพอนาคตขององค์กรทางพระพุทธศาสนากับการเข้ามามีส่วนต่อการส่งเสริมให้ผู้คนในสังคม ได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ครั้งนี้

การทำความเข้าใจกรอบคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม จะช่วยให้พระสงฆ์หรือฆราวาสที่สนใจการเข้าร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาโดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงาน ได้เรียนรู้หลักการสากลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนา ทั้งนี้กรอบคิดที่เรียกว่าพุทธศาสนาเพื่อสังคมหรือ “Socially Engaged

Buddhism” เป็นมุมมองที่การศึกษาทางสังคมวิทยาศาสตร์ให้ความสนใจอย่างยิ่ง การศึกษาที่พยายามทำความเข้าใจกรอบคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ากลุ่มการเคลื่อนไหวหรือขบวนการที่พยายามทำกิจกรรมเพื่อสังคม โดยใช้หลักพุทธธรรมเข้าไปเชื่อมโยงการทำงาน มีเป้าหมายของการทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของผู้คนตามบริบทช่วงเวลาหรือโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ขณะเดียวกันข้อเรียกร้องที่เป็นแบบแผนปฏิบัติสำคัญของกรอบคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม คือเป้าหมายสูงสุดของการผลักดันให้กลุ่มหรือขบวนการที่ทำกิจกรรมพุทธศาสนาเพื่อสังคม ได้เข้าถึงหลักการมนุษยนิยม กล่าวคือมุ่งเน้นที่จะทำกิจกรรมพุทธศาสนาเพื่อสังคม โดยปราศจากการแบ่งแยกความแตกต่างทางศาสนาหรือชาติพันธุ์ เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่จะใช้หลักการพระพุทธศาสนาในการทำงานเพื่อสังคมได้อย่างทั่วถึง เสมอภาค และสามารถสนับสนุนให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมได้อีกด้วย

การศึกษาเชิงแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับกรอบคิดพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม^{5 6} ได้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาใน

---

⁵ Goss, R. E.. (2000). Naropa Institute: The Engaged Academy. In *Engaged Buddhism in the West*. Edited by Queen, Christopher. Pp. 328-346. Boston: Wisdom Publication.

⁶ Queen, C.S.. (2000). Introduction: A New Buddhism. In *Engaged Buddhism in the West*. Edited by Queen, Christopher. Pp. 328-346. Boston: Wisdom Publication.

นิกายสำคัญทั้งมหายาน เถรวาท และวัชรยาน ล้วนมีกลุ่มหรือขบวนการที่ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนกิจกรรมพุทธศาสนาเพื่อสังคม ทั้งนี้เห็นได้ถึงจุดร่วมที่สำคัญของการขับเคลื่อนงานคือการให้ความสำคัญกับ “ความทุกข์” ของผู้คน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นแนวทางการเคลื่อนไหวที่สะท้อนภาคปฏิบัติของการแก้ไขเหตุแห่งทุกข์หรือหาทางดับทุกข์ด้วยการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา นอกจากนี้ข้อเสนอเกี่ยวกับกรอบคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคมดังกล่าว ยังเสนอให้เห็นว่าหลักพุทธธรรมทั้งการเจริญวิปัสสนา การมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาในสังคมได้ด้วย

สำหรับสังคมเอเชีย จะเห็นได้ว่าขบวนการพุทธศาสนาเพื่อสังคมมีความเจริญก้าวหน้าและดำเนินกิจกรรมมากขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งในหลายประเทศมีความพยายามก่อตั้งกิจกรรมการเคลื่อนไหว เพื่อบรรเทาทุกข์ให้ปัญหาความยากจน และปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรม ถือเป็นสาเหตุสำคัญของการขับเคลื่อนเครือข่ายพุทธศาสนาเพื่อสังคมให้เกิดขึ้น งานการศึกษาเกี่ยวกับขบวนการพุทธศาสนาเพื่อสังคมในเอเชียได้เน้นย้ำให้เห็นว่าขบวนการพุทธศาสนาที่ยืนหยัดการดำเนินกิจกรรมได้ในระยะยาว มีการจัดตั้งองค์กรการดำเนินงานที่กระจายความรับผิดชอบ และพันธกิจการทำงานให้เครือข่ายหรือสมาชิกขององค์กรอย่าง

ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อเป็นการรวบรวมให้เกิดสมาชิกที่สนใจประเด็น การทำกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นโอกาสสำคัญที่จะผลิต เครือข่ายสมาชิกที่มีความเข้าใจรากฐานการดำเนินกิจกรรมบน พื้นฐานของการประยุกต์หลักการพระพุทธศาสนากับการ พัฒนาสังคมตามประเด็นที่แต่ละขบวนการจะมุ่งเน้นอีกด้วย

ขณะที่สังคมไทยปัจจุบัน กรอบคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนา เพื่อสังคมสามารถพิจารณาได้อย่างน้อย 3 ลักษณะกล่าวคือ ลักษณะที่หนึ่ง การทำงานพุทธศาสนาเพื่อสังคมโดยการ สนับสนุนของมหาเถรสมาคม จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการ เปลี่ยนแปลงขององค์กรพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ภายหลัง การดำเนินงานแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาเริ่มต้น ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2559 มหาเถรสมาคมได้มีคำสั่งให้จัดตั้ง คณะกรรมการที่สำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ คณะกรรมการฝ่าย ปกครอง คณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา คณะกรรมการฝ่าย ศึกษาสงเคราะห์ คณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่ คณะกรรมการ ฝ่ายสาธารณูปการ และคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งในคณะกรรมการที่มหาเถรสมาคมจัดตั้งขึ้นครั้งนี้ ได้รับการ สนับสนุนโดยคณะกรรมการประสานแผนการแผนการปฏิรูป กิจการพระพุทธศาสนา (คปพ.) ซึ่งปัจจุบันมีพระเทพพรเมธี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสเป็นประธาน ดำเนินการ ขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาและติดตามแผนการดำเนินงาน อย่างเป็นรูปธรรมมากกว่าที่เคยปรากฏมาก่อน

กล่าวเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานพุทธศาสนา เพื่อสังคมนั้น การที่มาหาเถรสมาคมเริ่มให้ความสนใจกับการขับเคลื่อนงานพัฒนาของพระสงฆ์มากขึ้น ได้สร้างให้เกิดเครือข่ายพุทธศาสนาเพื่อสังคมที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ที่มีส่วนต่อการช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์ของประชาชนมากขึ้น การถอดบทเรียนเกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ซึ่งฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคมร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ได้สะท้อนให้เห็นบทบาทพระสงฆ์นักสาธารณสงเคราะห์ ในสังคมไทยปัจจุบันว่า มีรูปแบบการดำเนินงานที่หลากหลาย ครอบคลุมกิจกรรมทั้งในรูปแบบการสงเคราะห์ การก่อคุณ การพัฒนา และการบูรณาการ⁷

จึงจะเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจนว่า ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 องค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยถือเป็นองค์กรสำคัญที่ทำกิจกรรมสงเคราะห์และช่วยเหลือสังคมได้อย่างทันสถานการณ์ กิจกรรมที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีส่วนสำคัญที่เยียวยาความทุกข์ของผู้คนได้อย่างรวดเร็วและร่วมกับเครือข่ายต่างๆ ได้อย่างชัดเจนคือการเปิดโรงพยาบาลและการให้ความ

---

⁷ พินิจ ลาภานานนท์, สายชล ปัญญชิต, ภูเบศ วณิชชานนท์ และพิรญาณ์ แสงปัญญา. (2563). ถอดบทเรียนงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ: โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สำนักสนับสนุนสุขภาพขององค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์จากปัญหาเศรษฐกิจในระยะเร่งด่วน ถือเป็นต้นแบบสำคัญที่เกิดขึ้นภายใต้การประสานงานร่วมกันขององค์กรทางพระพุทธศาสนาทุกระดับ โดยมีมหาเถรสมาคม คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ตลอดจนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นกลไกที่สนับสนุนร่วมด้วย

ลักษณะที่สอง การทำงานพุทธศาสนาเพื่อสังคมโดยพระสงฆ์ระดับพื้นที่ ลักษณะการดำเนินกิจกรรมเช่นนี้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของคณะสงฆ์เอง ถือเป็นเครือข่ายพระสงฆ์ที่มีอุดมการณ์ในการที่จะช่วยดูแลความทุกข์ยากของประชาชนตามพื้นที่ต่างๆ ทั้งนี้เป้าหมายที่สำคัญส่วนใหญ่จะเน้นการลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นจากปัญหาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาความไม่ธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ากลุ่มเครือข่ายพุทธศาสนาเพื่อสังคมมีอยู่ทุกภูมิภาคในสังคมไทย และดำเนินภารกิจที่แตกต่างตามช่วงเวลาและสถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ สำหรับบทบาทการดำเนินงานที่เด่นชัดของเครือข่ายพุทธศาสนาเพื่อสังคมโดยพระสงฆ์ระดับพื้นที่ จะเน้นที่การทำงานอย่างมีส่วนร่วมและสามารถเข้าถึงปัญหากับผู้คนในพื้นที่ การที่องค์กรทางพระพุทธศาสนาเข้าถึงและสามารถแสดงออกว่าเป็นเจ้าของความรู้สึกต่อความเดือดร้อนร่วมกับคนในพื้นที่ได้ ได้ส่งเสริมศรัทธาและการสนับสนุนจากคนในพื้นที่ด้วย นอกจากนี้การที่องค์กรทางพระพุทธศาสนามีบทบาท

นำต่อการเรียกร้องหรือพยายามขับเคลื่อนกิจกรรมการแก้ไข
ปัญหาในพื้นที่ ได้ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสนใจและเข้ามาร่วม
แก้ไขปัญหาได้ดีขึ้นด้วย

บทบาทของเครือข่ายพุทธศาสนาเพื่อสังคมในพื้นที่ จึง
ถือว่าเป็นความสำคัญต่อกิจกรรมการพัฒนาโดยบูรณาการกับ
หลักพุทธธรรมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเครือข่ายดังกล่าวมีความ
ความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ อีกทั้งได้รับการยอมรับ
หรือที่เรียกว่ามี “ทุนทางวัฒนธรรม” อย่างชัดเจนในพื้นที่ ดังนั้น
การสร้างเครือข่ายให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ฝ่าย
ปกครองและพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ จะมีส่วนสำคัญต่อ
การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ และงานพัฒนาสุขภาพ
วิถีพุทธให้มีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับมุมมอง
เกี่ยวกับการระดมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างยั่งยืนตาม
แนวพระพุทธศาสนา ที่ได้เสนอให้เรียนรู้ที่จะพัฒนาร่วมกัน
เป็นองค์รวม หรือการพัฒนามุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์ให้ครบทั้ง
สี่ด้าน (กาย จิต ปัญญาและสังคม) หรือคือหลักเรียกว่า 5 Ps
ดังนี้ (1) ประชาชน (People) หมายถึง การพัฒนาที่เกี่ยวกับคน
คือมุ่งถึงการพัฒนาด้านสังคม (2) ความมั่งคั่ง (Prosperity)
หมายถึง การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ (3) โลกของเรา (Planet)
หมายถึง การพัฒนาที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมบนโลกใบนี้ (4) หลัก
สันติสุข (Peace) หมายถึง สันติภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ
ของการพัฒนาทุกด้าน ถ้าไม่มีสันติภาพ การพัฒนาทุกด้าน

ก็เป็นไปได้การพัฒนาทุกด้านต้องนำไปสู่สันติภาพจึงจะมีความยั่งยืน และ (5) ความเป็นหุ้นส่วน (Partnership) หมายถึง การเรียกร้องให้ทุกฝ่ายร่วมด้วยช่วยกัน คนละไม้คนละมือในการผลักดันให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน⁸

ลักษณะที่สาม การทำงานพุทธศาสนาเพื่อสังคมโดยเครือข่ายประชาชน ลักษณะการทำงานเช่นนี้จะมีเครือข่ายมูลนิธิหรือกลุ่มประชาชนที่เห็นว่าคุณค่าของพระพุทธศาสนาจะสามารถเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาสังคมได้ในมิติต่างๆ จึงมีการรวมตัวเพื่อศึกษาและพัฒนากิจกรรมการดำเนินงานที่ยึดถือคุณค่าของหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสมาชิกและขับเคลื่อนการดำเนินงาน จะเห็นได้ว่าเครือข่ายพุทธศาสนาเพื่อสังคมที่เครือข่ายประชาชนร่วมมือกันดำเนินงานหลายแห่งประสบความสำเร็จและสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมได้อย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ ส่วนสำคัญเนื่องจากการบริหารองค์กรของเครือข่ายลักษณะนี้มีความยืดหยุ่นและใช้การวิเคราะห์สถานการณ์ของสังคมเข้ามาเรียนรู้ที่จะสื่อสารข้อมูลข่าวสารเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรม อีกทั้งยังมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมด้วย

---

⁸ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2562). ศาสนากับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิวิวัฒนภักดี.

อย่างไรก็ตามหลักพุทธธรรมยังถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมให้เครือข่ายลักษณะนี้ สามารถดึงดูดให้เกิดสมาชิกเข้ามาร่วมทำกิจกรรมด้วย จุดเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการทำงานพุทธศาสนาเพื่อสังคมโดยเครือข่ายประชาชน คือการให้ความสำคัญกับการทำงานลักษณะภาคีเครือข่าย จึงเกิดความร่วมมือที่จะเปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์หรือองค์กรทางพระพุทธศาสนา เข้ามาใช้พื้นที่หรือเป็นผู้ทำกิจกรรมร่วมในพื้นที่ของเครือข่ายด้วย

เมื่อพิจารณาโดยสรุป จะเห็นได้ว่าการจะสามารถขับเคลื่อนให้เกิดการขับเคลื่อนพุทธศาสนาเพื่อสังคมที่จะมีส่วนต่อการยกระดับสังคมสุขภาวะวิถีพุทธได้ จำเป็นที่จะต้องอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญ กล่าวคือการใช้พื้นฐานคุณค่าของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการทำความเข้าใจปัญหา อีกทั้งให้สามารถเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างการเรียนรู้และแนวทางการพัฒนาสุขภาวะวิถีพุทธท้ายที่สุดหากพิจารณาแก่นของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จะเห็นได้ว่าพุทธศาสนาพยายามเสนอให้เข้าใจปัญหาหรือทุกข์ว่าเป็นธรรมชาติ ไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะไม่เกิดทุกข์ได้ แต่เมื่อเกิดปัญหาหรือทุกข์ขึ้นแล้ว การทำความเข้าใจเหตุและแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาได้ ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการที่จะขจัดปัญหาให้ลดน้อยลงได้ ดังนั้นการอาศัยหลักพุทธธรรมในข้อต่างๆ เข้ามาประยุกต์เพื่อยกระดับการเรียนรู้ในการที่จะแก้ไขปัญหา

จะช่วยให้แนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมสามารถยึดติดกับแก่นของพุทธศาสนาอย่างชัดเจน อีกทั้งยังจะช่วยส่งเสริมให้การดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างสังคมสุขภาวะวิถีพุทธ อยู่ในกรอบพุทธศาสนาเพื่อสังคมที่คำนึงถึงพระธรรมวินัย หลักการมนุษยนิยม และการพัฒนาอย่างยั่งยืนควบคู่กันไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ชลวิทย์ เจียรจิตต์ และคณะ. (2561). การพัฒนาตำบลสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2562). ศาสนากับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิวัฒนธรรมักคิ.

พินิจ ลาภานานนท์ และ สายชล ปัญญาชิต. (2562). วิถีพุทธศาสนาเพื่อสังคมในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

พินิจ ลาภานานนท์, สายชล ปัญญาชิต, ภูเบศ วณิชชานนท์ และพิรญาณ์ แสงปัญญา. (2563). ถอดบทเรียนงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ: โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2562). สุขภาวะ
องค์รวมแนวพุทธ. กรุงเทพฯ: ญาณเวศกวัน.

ภาษาอังกฤษ

Arenas, A., Danon, L., Diaz-Guilera, A., Gleiser, P.M.
and Guimera, R.. (2004, March). Community
analysis in social networks. *The European
Physical Journal B*. 38 (2). 373-380.

Goss, R. E.. (2000). Naropa Institute: The Engaged
Academy. In *Engaged Buddhism in the West*.
Edited by Queen, Christopher. Pp. 328-346.
Boston: Wisdom Publication.

Queen, C.S.. (2000). Introduction: A New Buddhism.
In *Engaged Buddhism in the West*. Edited
by Queen, Christopher. Pp. 328-346. Boston:
Wisdom Publication.

ภาคผนวก

สื่อองค์ความรู้ถอดบทเรียนพุทธนววิถี
โครงการเสริมสร้างสุขภาพะเชิงพุทธ
ของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)
ในสังคมไทย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
และ
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

New Normal

ตอน ความปกติใหม่กับการเข้าวัดหลังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ความปกติใหม่ หรือ "New Normal" เป็นการปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม

การสาธารณสุขและวัฒนธรรมปัจจุบัน เพื่อให้เป็นพื้นฐานใหม่ของวิถีชีวิตในสังคม

แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้าวัด

4 ร่ว 3 งด

ร่วมรักษา
ระยะห่าง

ร่วมสวม
หน้ากากอนามัย

ร่วมรักษา
ความสะอาด

ร่วมดื่กบาด
อาหารสุขภาพ

งดกิจกรรมสมกร
รื่นเรื่กกายในวัด

งดกิจกรรมที่ส่งผล
ให้เรื่กความแอด
ของผู้อื่น

งดการการสูบพู่หรี
และดื่กเรื่กดื่ก
แอลกอฮอล์

โดย โครงการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ด.) ในสังกัดกรม
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานหน่วยอบรมประชาชนกลาง (อ.ป.ก.)
และ โครงการ "หมู่บ้านรักษาศีล 5" สนับสนุนโดย สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ

New_Normal

ตอน หน้ายอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) สุขภาวะวิถีพุทธ

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล หรือ อ.ป.ต.เป็นหน่วยของคณะสงฆ์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนตามพันธกิจ 8 ด้าน ปัจจุบันหาอาสาสมัครมีมติให้ สมเด็จพระวันรัต กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหารเป็นประธานขับเคลื่อนหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าอาวาสวัดยานนาวา เป็นประธานกรรมการอบรมประชาชนกลาง เพื่อร่วมทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของคณะสงฆ์ในพื้นที่ ทั้งนี้จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อ.ป.ต. จึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือประชาชนในด้านอื่น ๆ เช่น การจัดตั้งโรงพยาบาลสงเคราะห์ตามพระดำริของสมเด็จพระสังฆราชฯ การส่งเสริมสัมมาชีพเชิงพุทธเกษตรกรรม การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อการพัฒนาสุขภาพฯ ทั้ง กาย จิต ปัญญา และสังคม เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของพระสงฆ์ยังคงคำนึงถึงหลักสุขอนามัย การเว้นระยะห่างทางสังคม และ การหมั่นล้างมือเป็นประจำ

ศีลธรรม และวัฒนธรรม

เป็นกิจกรรมที่สามารถทำได้ให้เกิดการบูรณาการและช่วยพัฒนาด้าน ศีลธรรม วัฒนธรรมในชุมชน เช่น การปฏิบัติธรรม การฟังเทศน์ ผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นต้น

สันติสุข

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ใช้หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขสามารถเข้าใจความแตกต่างหลากหลาย ไม่เปรียบเทียบซึ่งกันและกัน

สาธารณสงเคราะห์

เป็นกิจกรรมที่ช่วยบรรเทาทุกข์ และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การจัดตั้งโรงพยาบาลสงเคราะห์ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ เป็นต้น

สุขภาพ และอนามัย

เป็นกิจกรรมที่ช่วยยกระดับให้เห็นถึงความสำคัญของการดูแลสุขภาพ เช่น การงดการสูบบุหรี่ การงดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

พันธกิจ 8 ด้าน

กตัญญูกตเวทิตาธรรม

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการแสดงออกถึงความเคารพและการทดแทนคุณ เช่น การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในครอบครัว การจัดพื้นที่ออกกำลังกาย เป็นต้น

สัมมาชีพ

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดอาชีพและรายได้ที่สูงชีวิตในชุมชน เช่น การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การจัดตั้งสวนพุทธเกษตร เป็นต้น

ศึกษาสงเคราะห์

เป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือให้เยาวชนมีโอกาสเพิ่มพูนความรู้และเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การสนับสนุนทุนการศึกษา เป็นต้น

สามัคคีธรรม

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน เช่น การร่วมกันทำความสะอาดวัด การร่วมกันปลูกต้นไม้เพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

โดย โครงการเสริมสร้างสุขภาพเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในสังคมไทย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานหน่วยอบรมประชาชนกลาง (อ.ป.ก.) และ โครงการฯ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” สนับสนุนโดย สำนักสนับสนุนสุขภาพองค์การ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

BUDDHIST NEW NORMAL

พุทธนวัตวิถี (Buddhist New Normal) หมายถึง การประยุกต์หลักพุทธธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการปรับพฤติกรรมสู่ความปกติใหม่ รวมทั้งการปรับรูปแบบกิจกรรมขององค์กรทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับหลักความปกติใหม่ของสังคม

ดังนั้นในสถานการณ์แพร่ระบาดและการต้องควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และภาคีเครือข่ายทางวิชาการ เช่น สำนักงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นต้น จึงรวบรวมผลงานวิชาการที่เป็นแนวทางการเรียนรู้งานสุขภาวะวิถีพุทธ ซึ่งจะเป็นประเด็นสำคัญที่จะเป็นประโยชน์ต่อการร่วมมือสร้างสุขภาวะวิถีพุทธอย่างยั่งยืนในสังคมไทยต่อไป

องค์ความรู้เพื่อประชาสัมพันธ์

งานสารานุกรมสงเคราะห์วิถีพุทธ

การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

การเสริมสร้างสุขภาวะ และการลดปัจจัยเสี่ยงเชิงพุทธบูรณาการ

โดย โครงการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในสังคมไทย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานหน่วยอบรมประชาชนกลาง (อ.ป.ก.) และ โครงการฯ "หมู่บ้านรักษาศีล 5" สนับสนุนโดย สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

เกี่ยวกับผู้เขียน

ชลวิทย์ เจียรจิตต์ รองศาสตราจารย์สาขาสังคมวิทยา
ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ จบการศึกษาระดับปริญญาเอกด้าน
สังคมวิทยา จาก Savitribai Phule Pune University, India
ภายหลังจบการศึกษาแล้วเป็นอาจารย์ประจำภาควิชา
สังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
โดยมีความสนใจศึกษาวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับสังคมวิทยา
ศาสนา การพัฒนาองค์กรการเรียนรู้ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน